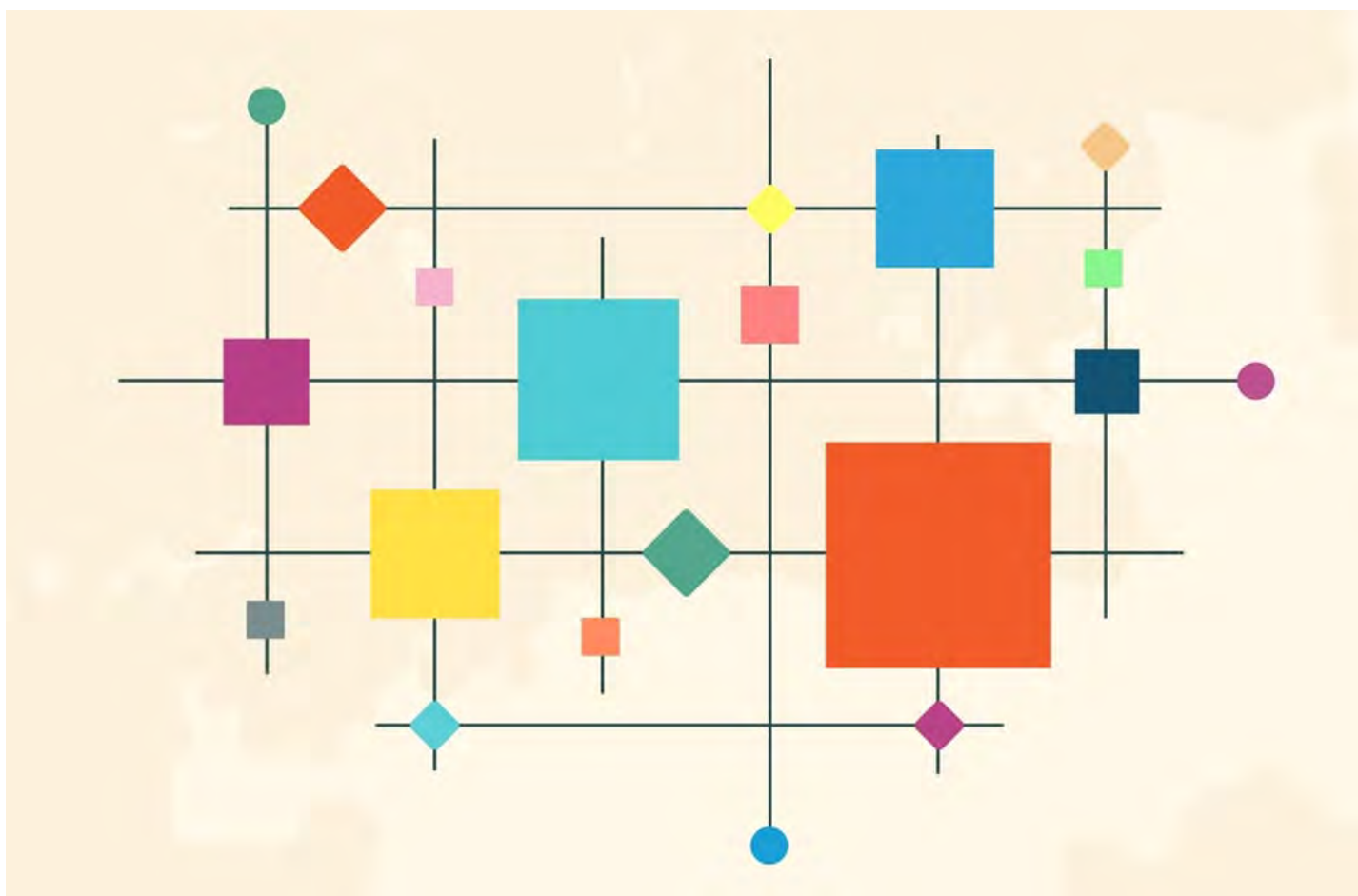

Cselik Ágnes

A VÁLASZTÁS BÁTORSÁGA

2022-04-20 | ESSZÉ

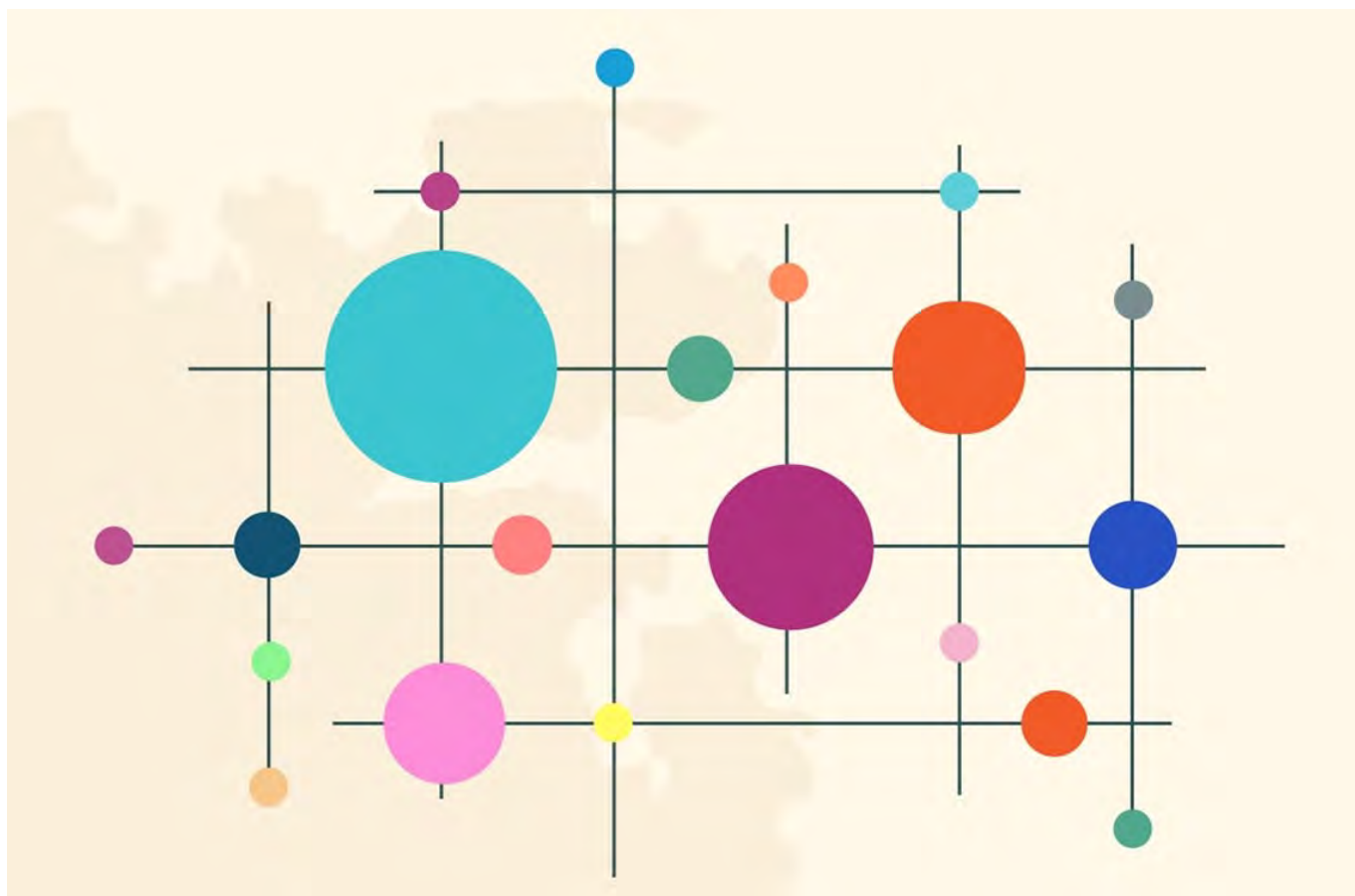

2022 áprilisában Magyarországon a cím hallatán kivétel nélkül mindenki a nemrég lezajlott, sokunk számára traumatikus választásokra gondol. Független megfigyelők és közvetlen szavazatszámolók, választási bizottsági tagok ugyan nem számoltak be rendszerszerű visszaélésekről – a szokásos, mintegy már szóra sem érdemes csalásoktól, manipulációtól, esélyegyenlőtlenségtől és kisztílv trükközéstől eltekintve –, és talán épp ettől olyan fájó a végeredmény. Magyarország válasza a még oly korlátozott választási és változtatási lehetőségekre az, hogy nem. Az ország

formálisan választott ugyan, de nem döntött, egyszerűen azért, mert nem volt döntéshelyzetben. Be kell lássuk, hogy Európában, a 21. században, mélyen zsigereinkbe kódolva él a feudális uram-bátyám rendszer, ahol a megfelelni akarás és a meghunyászkodás kézen fogva jár az opportunizmussal és a bosszútól való félelemmel. Túl idealizáltnak fognánk fel a helyzetet, ha a félelmet és a meghunyászkodást erkölcsi értelemben akarnánk alkalmazni a jelen helyzetre. A valóság sokkal súlyosabb, hiszen a társadalom jelentős része nem attól fél, hogy másképp gondolkodik és érez, mint azt a hatalmi elit elvárja, hanem jobbra sehogy sem gondolkodik, és félelmei is csupán nagyon konkrét, materiális félelmek.

szisztematikusan

Társadalmi rendszerünk felépítése választás alapú rendszer álcája mögé rejtett, az egyéni döntéseket szisztematikusan ellehetetlenítő szervezet, amely a kritika nélkül kollaboráló lakosok erkölcsi, intellektuális és anyagi kárára, szigorúan egyéni érdekek mentén működik.

Fernando Savater kortárs spanyol filozófus *A választás bátorsága* ^[1] című kötetében kifejti, hogy öröklött tulajdonságaink mellett (vagy annak ellenére) az ember az egyetlen faj, ami választani tud, hiszen „génállományunkkal együtt kapjuk a velünk született képességet, hogy nem velünk született megnyilvánulásokra is képesek vagyunk.” ^[2] Az embert elsősorban az különbözteti meg az állatoktól, hogy el tud térni a genetikai kódtól, ami bizonyos – és épp az öröklés miatt nagyon limitált – viselkedés- és képességmintákkal ruházza fel. Savater szerint emberi létezésnek azt nevezhetjük, ha olyan utat járunk be, amelynek során az egyszerű, ösztönös válaszokon messze túllépve, legjobb tudásunk szerint döntéseket hozunk. A szükségszerű emberi döntéseket az alábbi kategóriákba csoportosíthatjuk:

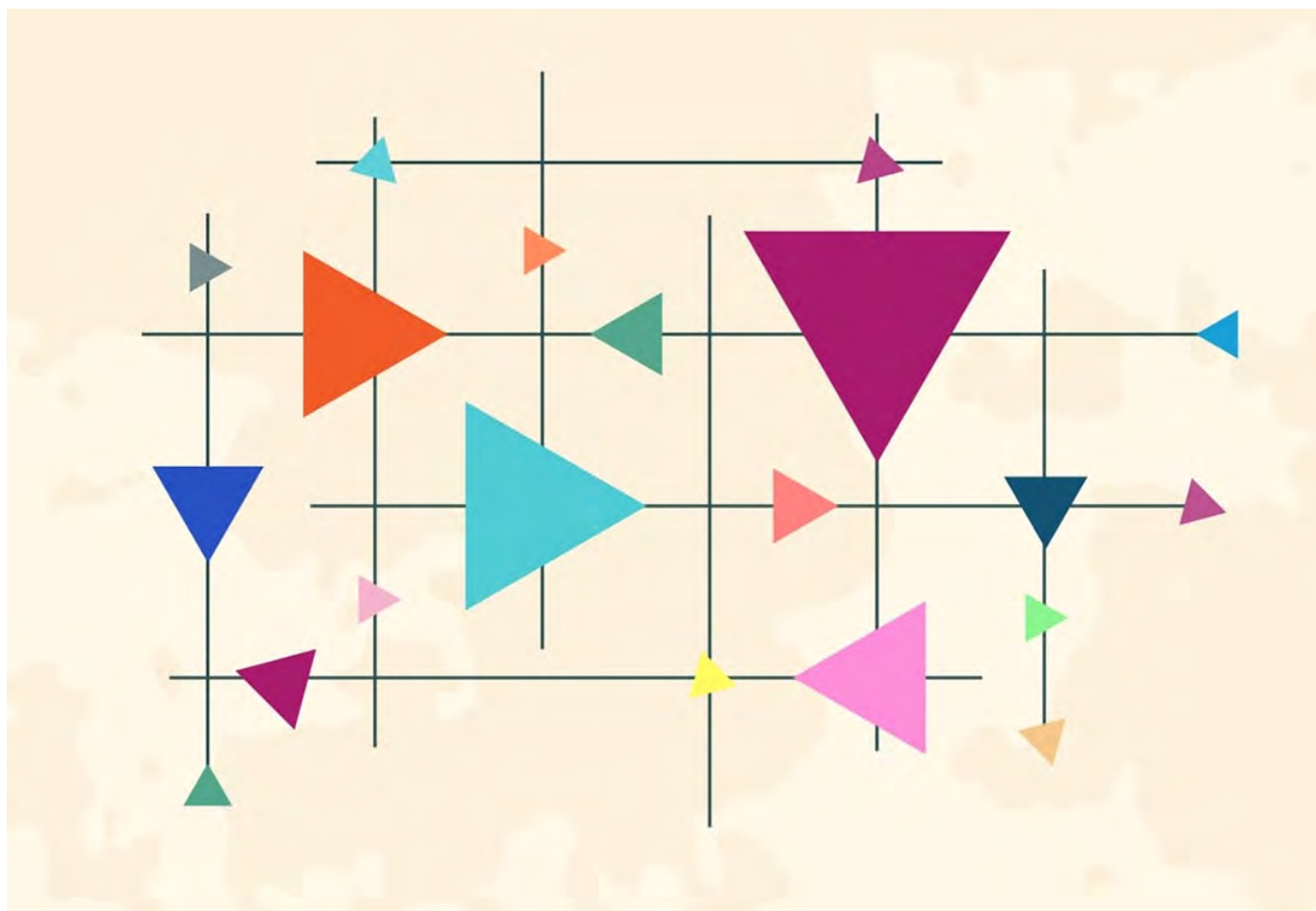
1. az igazság választása

Az igazság keresése az emberiség egyik örök kérdése, mégsem beszélhetünk abszolút igazságról szinte sosem. „Az igazság mindig itt és most, valamihez képest igazság: az igazság pozíció.” Ugyanakkor az igazság mégsem relatív, az adott helyzetben tudható és félreérthetetlen, míg a konkrét referencia hiánya, kiszakítása a vonatkoztatási rendszerből teljesen érvényteleníti is. Az emberiség történelme folyamán az abszolútnak kikiáltott igazság nevében szörnyeteget teremtett és szörnyűségeket követett el. A szörnyűségekkel szemben „az igazság a tudást kereső ember pozíciója, amellyel a világot fel kívánja fedezni és meg akarja ismerni.” ^[3]

2. a gyönyör választása

A gyönyör szó legtöbbször botrányos szédületet okoz és szorosan összekapcsolódik a féktelenség, lázadás, erkölcstelenség és közönségesség képzetével. Ugyanakkor a testi örömei élvezete az élet igentelése és a halál elodázása. Nem cél és nem is eszköz, hanem egy út közben adódó, kivételesen kellemes lehetőség elfogadása és élvezete. A kulcs a mérték, aminek eltalálása hatalmas önfegyelmet igényel, hiszen könnyebb a teljes lemondás, mint a mértékletesség megtartása. Az élvezet nem okvetlenül rövidíti meg az életet, hanem elmélyíti, intenzívebbé teszi. Rendkívül rossz erkölcsi megítélésének fő oka, hogy a gyönyör pillanatában az ember felszabadul és függetlenedik a kötöttségektől, amit a mindenkor uralkodó rend őrei ki- és

elszakadásnak, lázadásnak ítélnék meg. A fogyasztói társadalom előírt, beárazott örömei nem azonosak a valódi, pénzzel ki nem fejezhető örömmel, amiket továbbra is megvetéssel és gyanakodással fogad a társadalom.

3. a politika választása

Az ember „nem általa választott intézményes keretek közé születik, amelyekbe beletartoznak a törvények, szokások, történelmi narratívák, gazdasági mechanizmusok, a valóság különféle szociológiai, vallási olvasatai stb.” Amikor tudomást szerzünk a helyzetről, hogy mibe is születtünk, az egyik lehetséges út, hogy passzívan alávetjük magunkat. A másik, hogy intellektuálisan és/vagy a gyakorlatban igyekszünk megreformálni a keretül kapott rendszert. Mindkét esetben döntést hozunk, és a világ politikai arculatába avatkozunk. A látszólag passzív döntés legalább olyan horderejű, mint az aktív cselekvés. A regnáló politika érdeke, hogy az állampolgárok ne sok vizet zavarjanak, ezért „a politikai megnyilvánulás egyet jelent a

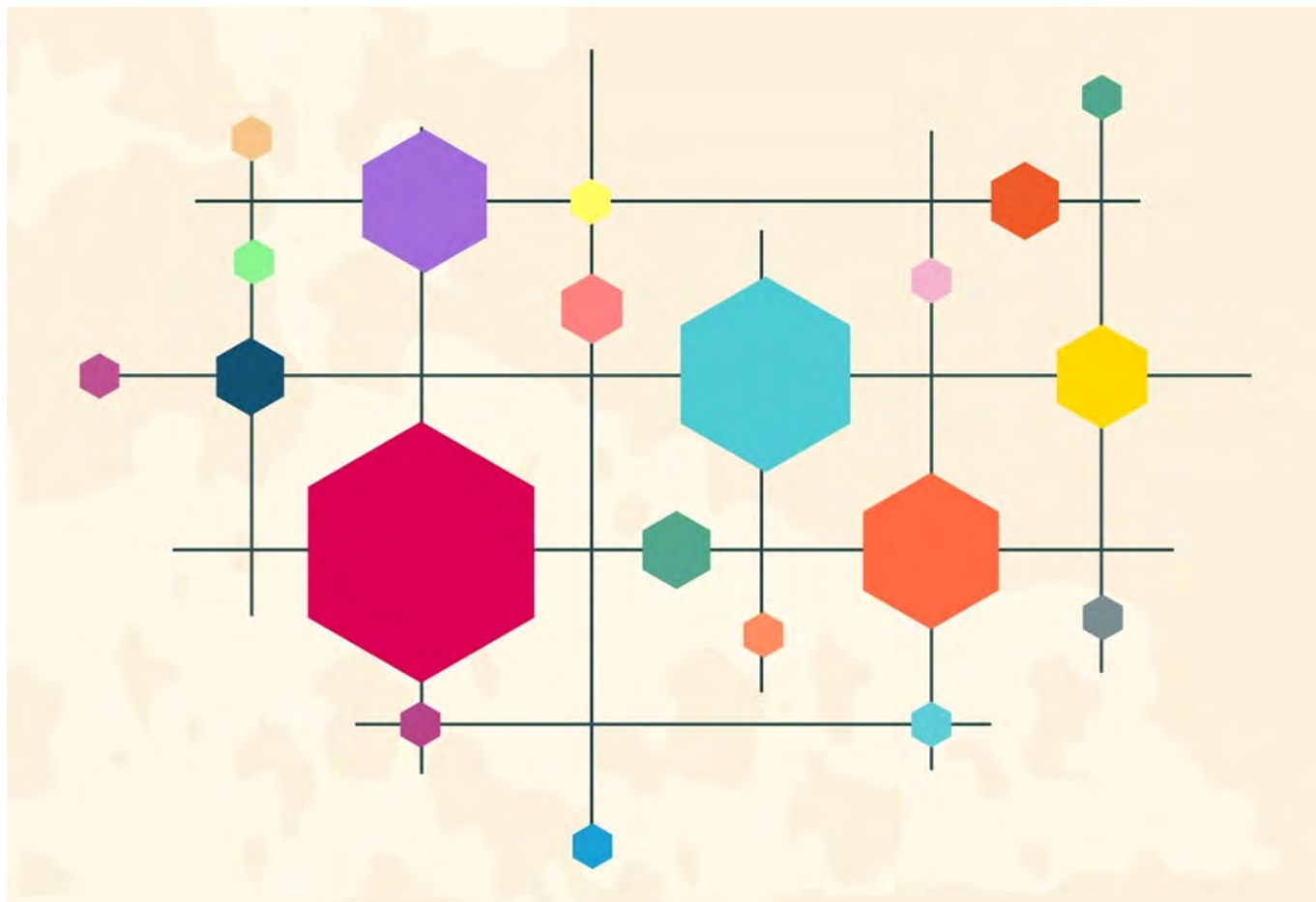
nemzetellenes összeesküvéssel. Úgyhogy semmi politika, vagyis ellenállás: ide a pénzt és kuss!" [4] A nem demokratikus társadalmi berendezkedések fő és elvárt értéke épp ezért az egyén politikai passzivitása, a politikába bele nem avatkozás kívánalma. Ezzel szemben a politika választása azt jelenti, hogy az egyén szubjektumként kívánja megélni a társadalmi normákat, komolyan veszi egyéni szabadsága társadalmi vetületét.

4. a polgárrá nevelés választása

A politika választásának egyik alapfeltétele, hogy a társadalom tagjait tudatosan polgárrá neveljük: az egyént képessé kell tenni, hogy részt tudjon venni a közügyekben, és el tudja dönteni, mi az igazságos és mi az igazságtalan. A demokrácia igazi problémája a tudatlanság (az érvelni és érveket megérteni képtelenség) mindent elsősorú túlsúlya. A polgárrá nevelés teljes jogképességgel rendelkező állampolgárokat formál. Ezzel elejét lehetne venni, hogy manipulátorok és demagógok tudatlanságra alapozva bebetonozzák magukat a hatalomba. Alapvetően fontos tehát, hogy a köz érdekében a társadalom mindenkor súlyt fektessen a nevelésre és oktatásra, ezen belül is különösen a polgárrá nevelésre.

5. a humanitás választása

Sajnálatos módon az esetek döntő többségében a humanitás attól válik értéké, hogy fájlóan hiányzik valahonnan. Ambivalens közegben élünk: a természettel szemben pökhendien felsőbbrendűnek, a robotokkal és a mesterséges intelligenciával szemben sokszor alacsonyabb rendűnek érezzük magunkat. A humanitás fogalma átfogóan és mindenre kiterjedően nehezen vagy egyáltalán nem definiálható, térben és időben egyaránt nagy kulturális eltéréseket mutat. Napjainkban a humanitás leginkább önkorlátozást, együttérzést és tiszteletet jelent. „Magunkat embernek tekinteni nem abból áll, hogy tudomásul vesszünk valamilyen biológiai vagy kulturális tény, hanem hogy döntést hozunk és elindulunk egy úton.” [5]

6. az esetlegesség választása

Az emberiség a túldimenzionálás betegségében szenved. Vonzódunk az elérhetetlen abszolútumhoz, a nagy fogalmakhoz, az elvont dogmákhoz. A szeretet helyett Szeretetet írunk, emberiség helyett Emberiséget, és ezzel a túldimenzionálással meg is hamisítjuk az eredeti fogalmat. Halandóságunk elválaszthatatlanul összefonódik az esetlegességgel, hiszen a lét és nemlét közötti villanásnyi kis időnk csupán erre ad lehetőséget. Az esetlegesség belátása és elfogadása mellett kell, hogy értékeinket következetesen képviseljük, a szépséget ünnepeljük és a jóságot kövessük – csakis ezáltal emelkedhetünk ki a jelentéktelenségből.

Fernando Savater rávilágít, hogy az emberi létezés alapeleme a döntés képessége, sorsunk formálásának lehetősége és felelőssége, ami csak nekünk adatott meg a természetben. „Az ember természetes közege a szűkebb és tágabb emberi közösség, végső soron a társadalom.” ^[6] A társadalomnak úgy kellene felépülnie, hogy az ember kiteljesíthesse és szabadon élhesse meg emberi mivoltát, a választás

szabadságát. Minden törekvés, ami az emberi képességek korlátok közé szorítását, ellehetetlenítését célozza, az emberi mivolt ellen elkövetett bűn. És nem csupán hatalomtechnikai kérdés.

1. Savater, Fernando: *A választás bátorsága*, ford.: Pávai Patak Márta, Patak Könyvek, 2009. ↑

2. p. 17. ↑

3. pp. 99-100. ↑

4. pp. 125-126. ↑

5. p. 157. ↑

6. p. 22. ↑

kép | shutterstock.com